

Ali Bayer, *Sekülerleşme ve Din* (Adıyaman: İksad Yayınevi, 2022), 110 ss.

Secularization and Religion by Ali Bayer

ALİ YILMAZ

Atatürk University

Received: 29.06.2024 | Accepted: 30.09.2024

Sekülerleşme ve din arasındaki karmaşık ilişki, modern toplumların temel dinamiklerinden birini oluşturur. Bu ilişki, tarih boyunca toplumsal değişim, bireysel inanç sistemleri ve dini kurumların evrimi ile şekillenmiştir. Günümüzde, sekülerleşme süreci, bireylerin dini inançları ve pratikleri üzerindeki etkisini sürdürmekte, aynı zamanda dinin toplumsal yapı üzerindeki rolünü de dönüştürmektedir. Bu karmaşık etkileşim, toplumun dini yaşamını ve sekülerleşme teorilerini anlama çabasında merkezi bir yer tutar.

Birinci bölüm (6-20), Sekülerleşme ve Modernite üzerine daha detaylı bir inceleme yapmak, modern dünyada dinin nasıl bir evrim geçirdiğine ve sekülerleşmenin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerine dair derinlemesine bir anlayış kazandırır. Sekülerleşme, sadece dini inanç ve uygulamaların toplumsal hayattaki önemini azaltmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin dünya görüşlerini, toplumsal ve bireysel kimliklerini ve kültürel değerler sistemlerini de dönüştürür. Modernleşme süreci ile ilişkili olarak, sekülerleşme, bilim ve teknolojinin yükselişi, eğitim seviyelerindeki artış, ve kentleşme gibi faktörlerle tetiklenmiştir. Bu süreç, dinin toplumsal yaşamda ve bireylerin günlük hayatlarında oynadığı rolün yeniden şekillenmesine neden olmuştur.

Sekülerleşme sürecinin evrenselliği ve kaçınılmazlığı üzerine yapılan tartışmalar, bu sürecin farklı toplumlarda farklı şekillerde tecrübe edildiğini göstermiştir. Özellikle Batı toplumlarında, Rönesans, Reform, Coğrafi Keşifler, sanayileşme, kentleşme ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması

gibi köklü değişimler, sekülerleşmenin temel itici güçlerinden biri olmuştur. Bu değişimler, dinin bireylerin ve toplumların hayatındaki yerini yeniden tanımlamış, bazı durumlarda dinin toplumsal öneminin azalmasına, bazı durumlarda ise dinin farklı biçimlerde ve alanlarda yeniden canlanmasına yol açmıştır.

Sekülerleşme ve modernite arasındaki ilişki, sadece dini inanç ve pratiklerin azalması şeklinde değil, aynı zamanda bireyin dini deneyim ve anlayışının değişimi şeklinde de görülebilir. Modern dünyada din, bireysel ve öznel bir tecrübe alanı olarak kalmış, bireylerin manevi arayışları ve dini uygulamaları daha çeşitli ve kişiselleşmiş hale gelmiştir. Bu, bireylerin dini anlam ve amaç arayışlarında daha özerk olmalarını sağlamış, ancak aynı zamanda toplumsal ve kolektif dini uygulamaların azalmasına da neden olmuştur.

Sonuç olarak, modernite ile sekülerleşme arasındaki ilişki, dinin toplumsal ve bireysel yaşamdaki rolünün yeniden şekillendirilmesi sürecidir. Bu süreç, dini inanç ve uygulamaların azalması, dini anlayışların çeşitlenmesi ve bireyin dini deneyimindeki özelleşme ile karakterize edilir. Sekülerleşme, modern toplumların temel bir özelliği olarak, dinin ve dindarlığın modern dünyada nasıl anlaşılacağı ve yaşanacağı üzerine süregelen tartışmaları da beraberinde getirir.

İkinci Bölüm (20-44), Dinin Modern Toplumda Yeri üzerine daha derinlemesine bir inceleme, modern toplumlardaki dinin karmaşık ve çeşitliliğini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Din, modernleşme sürecinde değişen toplumsal yapılar ve bireysel yaşam tarzları içinde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Ancak bu rol, zaman içinde ve farklı toplumsal bağlamlarda önemli ölçüde değişiklik göstermiştir. Modern toplumlar, dinin yerini ve işlevini yeniden tanımlarken, dini inanç ve uygulamaların çeşitlenmesine ve bireyselleşmesine tanık olmuşlardır.

Modern toplumda dinin yeri, sekülerleşme sürecinin sadece dini inanç ve pratiklerin toplumsal hayattaki önemini azaltmadığını, aynı zamanda dinin toplumsal işlevini ve bireylerin dindarlık pratiklerini dönüştürdüğünü gösterir. Bu dönüşüm, dinin modern toplumda farklı biçimlerde ve alanlarda kendini yeniden yapılandırmasına olanak tanımıştır. Örneğin, geleneksel dini kurumlar ve ritüeller, modernleşme sürecinde bazı

fonksiyonlarını kaybetmiş olsa da, bireylerin dini deneyim ve anlayışları daha çeşitli ve kişiselleşmiş hale gelmiştir. Bu çeşitlenme ve kişiselleşme, dini inanç ve uygulamaların toplumsal hayatta sadece azalan bir etkiye sahip olmadığını, aynı zamanda farklı biçimlerde ve alanlarda kendini yeniden yapılandırabildiğini göstermektedir.

Dinin modern toplumda yeniden yapılandırılması, sekülerleşme sürecinin birçok boyutunu içerir. Bu boyutlar arasında, dinin toplumsal ve kültürel hayatta oynadığı rolün değişmesi, bireylerin dini deneyim ve anlayışlarının çeşitlenmesi, ve dini kurumların toplum içindeki işlevlerinin dönüşümü bulunmaktadır. Ayrıca, dinin kamusal ve özel alanlardaki yerinin yeniden tanımlanması, dini çoğulculuğun artması, dini inanç ve pratiklerin bireyselleşmesi gibi süreçler de sekülerleşme sürecinin önemli yönlerindedir.

Sonuç olarak, dinin modern toplumda yeri, dinin sadece azalan bir etkiye sahip olmadığını, aynı zamanda farklı biçimlerde ve alanlarda kendini yeniden yapılandırıdığını gösteren karmaşık ve çeşitliliği yansıtan bir süreçtir. Bu süreç, modern toplumların din anlayışını ve dini yaşam tarzlarını anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Dinin toplumsal ve bireysel düzeyde oynadığı rolün bu değişimi, modern toplumların din ve dindarlık anlayışının daha derinlemesine anlaşılmasını sağlar.

Üçüncü bölüm (44-71), Sekülerleşme Teorileri üzerine daha derinlemesine bir inceleme, modern toplumların dini yaşamı üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin nasıl açıklanabileceğini tartışmayı genişletir. Sekülerleşme teorileri, dini inanç ve pratiklerin modernleşme sürecinde nasıl değiştiğini ve toplumsal yaşamda nasıl farklılaştığını anlamaya yönelik çeşitli yaklaşımları kapsar. Bu teoriler, klasik sekülerleşme teorisinden, dinin toplumsal hayatta farklı şekillerde var olmaya devam ettiğini ve hatta bazı durumlarda canlanma gösterdiğini öne süren yeni paradigmalara kadar uzanır.

Klasik sekülerleşme teorisi, modernleşme ile dini inanç ve pratiklerin zayıflayacağını ve toplumsal yaşamdan giderek daha fazla çekileceğini öngörür. Bu teoriye göre, bilim ve rasyonel düşünce, geleneksel dini inançların yerini alırken, dini kurumlar ve sembollerin toplumsal önemi azalır. Ancak, son yıllarda geliştirilen yeni paradigmalara göre, dinin toplumsal hayatta farklı şekillerde var olmaya devam ettiği ve bazı durumlarda canlanma gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu yeni yaklaşımlar, sekülerleşmenin tek yönlü bir

süreç olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel bağlamlara göre değişkenlik gösterdiğini vurgular.

Bu yeni paradigmalardan biri olan rasyonel seçim teorisi, dinin çoğulculuğun ve rekabetin arttığı toplumlarda canlılığını koruyabileceğini öne sürer. Bu yaklaşım, dini bağlılık ve katılımın, çoğulcu toplum yapısının bir sonucu olarak yüksek olduğu Amerika Birleşik Devletleri gibi örneklerle desteklenir. Diğer yandan, sekülerleşme sürecinin eleştirisi, sekülerleşme tezlerinin her toplumda aynı şekilde uygulanamayacağını ve dini canlılığın çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebileceğini öne sürer.

Sonuç olarak, sekülerleşme teorileri, modern toplumlarda dini yaşamın karmaşık ve dinamik doğasını anlamak için farklı perspektifler sunar. Bu teoriler, dinin toplumsal rolünün ve bireylerin dindarlık pratiklerinin zaman içinde nasıl değiştiğine dair kapsamlı bir çerçeve sağlar, bu da sekülerleşme sürecinin toplumsal ve kültürel bağlamlara göre nasıl farklılık gösterdiğini gösterir.

Dördüncü bölüm (71-102), Sekülerleşme İle İlgili Problemler üzerine daha derinlemesine bir inceleme, sekülerleşme sürecinin ölçülmesi ve sekülerizmle ilgili karmaşık ve katmanlı doğasını daha ayrıntılı olarak ele alır. Sekülerleşmenin ölçülmesi, dini ritüellere katılımın azalması, siyasi ve ekonomik alanlarda dinin etkinliğinin azalması gibi çeşitli boyutları kapsar. Bu sürecin Batı toplumlarındaki gelişimi ve özellikle İslam toplumlarındaki etkileri üzerine yoğun bir şekilde durulmuştur.

Sekülerleşme süreci, dini inanç ve uygulamaların toplumsal yaşamdaki öneminin azalması olarak görülse de, bu sürecin karmaşık doğası nedeniyle, dini inançların ve uygulamaların tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmediği vurgulanır. Modern toplumlarda, kurumsal dine karşı bir yabancılaşma olmasına rağmen, özellikle Hristiyanlık içinde önemli bir dini canlanma olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Avrupa'daki durum, sekülerleşme yerine "kurumsallaşmış dinden kaçış" olarak tanımlanabilir ve Grace Davie'nin "ait olmadan inanma" ifadesiyle açıklanabilir. Bu, bireylerin herhangi bir kilise veya cemaatin üyesi olmadan özel hayatlarında dindar olabilecekleri anlamına gelir.

Sekülerleşme teorilerine sempati duyan bilim adamları, dini katılımın yüksek olduğu durumları, örneğin İkinci Büyük Uyanış gibi, açıklamakta

zorlanmışlardır. Bu durum, klasik sekülerleşme teorilerinin günümüzde "neo-sekülerleşme teorileri" şeklinde farklı bir biçimi ortaya çıkarmasına yol açmıştır. Neo-sekülerleşme, bireysel dini katılımdaki değişkenlere yapısal farklılaşmayla bağlı bir mekanizma sağlamış ve rekabet tezinin yararlılıklarını sınırlayan bazı zorlukları çözmüştür.

Sonuç olarak, sekülerleşme ile ilgili problemlerin incelenmesi, sekülerleşme sürecinin ve sekülerizmin karmaşık doğasına dair derin bir anlayış sunar. Modern dünyada dinin geleneksel öneminin kaybolmadığı, ancak değişen şartlar altında geleneksel dinler ve yeni dini oluşumlar arasında bir rekabetin var olduğu gözlemlenmektedir. Bu rekabet, dinin modern toplumlar içinde telafi edici bir mekanizma olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Sekülerleşmenin, alternatif kültürel sistemlerin yükselişi gibi diğer faktörlerle birlikte, dinin geleceği üzerinde etkili olacağı öngörülmektedir.

Sonuç ve Genel Değerlendirme:

Kitap, Batı dünyasının Coğrafi Keşifler, Sanayi Devrimi, Aydınlanma gibi tarihsel dönemlerden geçerek yaşadığı köklü değişimlerin toplumsal yapı üzerindeki etkisine vurgu yapar. Bu değişimler, dinin geleneksel rolünün ve toplumsal öneminin azalması süreci olarak tanımlanan sekülerleşmenin sosyal bilimlerdeki yerini belirlemiştir. Ancak, sekülerleşme tezinin geçerliliği, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan gelişmeler ışığında sorgulanmış ve yeni paradigmalara yer açmıştır. Bu yeni yaklaşımlar, sekülerleşmenin belli alanlarda kendini hissettirdiğini ancak dinin toplumsal alandan tamamen kaybolmadığını, aksine bazı durumlarda canlanma gösterdiğini öne sürer. Sekülerleşme teorileri ve dinin modern toplum içindeki yerine dair tartışmalar, sosyologların din tanımlarının ve kullanılan metodolojinin çeşitliliği nedeniyle karmaşıktır. Din ve sekülerleşme arasındaki ilişki, karşılıklı etkileşim içinde ve birbirlerini tamamen dışlamayan, iç içe geçmiş olgular olarak değerlendirilmelidir. Sonuç olarak, sekülerleşme ve dinin modern toplumlar üzerindeki etkisi, çok boyutlu ve dinamik bir süreç olarak kalmaya devam etmektedir. Bu süreç, hem klasik sekülerleşme teorilerinin hem de yeni paradigmanın verilerinin tekrar gözden geçirilmesini ve çeşitli değerlendirmelerin yapılmasını gerektirmektedir.

Kitabın Bilimsel Değeri ve Kaynak Olarak Önemi:

Kitap, sekülerleşme ve din arasındaki ilişkiyi derinlemesine ele alarak,

bu karmaşık süreçteki çeşitli boyutları ve teorileri aydınlatmaktadır. Batı dünyası ve İslam toplumları üzerine yapılan kapsamlı analizler, konunun çok yönlü doğasını vurgulamakta ve bu alandaki akademik tartışmalara önemli katkılar sunmaktadır. Kitap, sekülerleşme teorisinin ve dinin modern toplumlardaki yerinin anlaşılmasında değerli bir kaynak olarak öne çıkmakta; sosyoloji, din bilimleri ve kültürel çalışmalar alanında araştırmacılar için temel bir referans noktası oluşturmaktadır.

